

Odprto pismice slovenskim materam. *)

Spisala Lujza Pesjakova.

Ko je Bog vstvaril človeku srce, vložil mu je vso obilnost čiste in svete ljubezni. Ljubezen, največi Božji dar, najprvo razodeva in obrača se pa do predrage matere. Mati je srcu največa dragotina, mati je obseg vse lepote in dobrine. Po materi steza zapuščeni otročiček svoje nježne rokce; „mati“ je prva beseda, katero njegova ustica izrečejo, in za vse prihodnje čase najslajša otročjemu srcu; materno naročje je detetu raj; materne podobe ne pozabi, če jo tudi gomila krije že dokaj let; spomin materni ga spremlja do konca dni in celó o smrti mu srce razveseljuje živo upanje, kmali in za vekomaj zediniti se z nepozabljivo materjo.

Ravno tako ljubezen dolžno je srce človeško svoji drugi materi, dragi domovini. Tudi to ljubezen globoko zapisala je z žarečimi črkami roka Božja v vsako srce, torej je ali bi saj imela biti neusahljiva, neugasljiva, neuvenljiva, neumrljiva.

Če pa hočemo umeti preljubo mater, treba je njen jezik umeti; zatorej poslušajte me, drage domorodkinje vse, zlasti pa matere vé, ktere najboljše spoznate, kaj je otrok materi dolžan, — podučujte sebe in svoje otroke v domačem govoru, v tem lepem in blagoglasnem jeziku, kateri nam podaja toliko neznanih lepot, da je nepopisljivo veselje globiti se v njegovo bogastvo. Kako čudovit je ta jezik v svoji čisti popolnosti, kako je enojen, ravno zato pa zvišan in veličastveni, ker le v enojnosti je prava velikost in največa krasota.

Dobro veste, ljube domorodkinje, da ste zvezane s tem jezikom, posebno pa čutite trdno to vez v tuji deželi, kjer Vam gotovo neizmerna radost v srcu zaigra, kadar se Vam nenadoma oglasi sladka beseda mile nam domovine.

Vtisnite si torej v srce resni ta opomin ene zmed vas, kateri je bil ljubi domači govor vedno sladak, ktera pa lepoto in milino njegovo še le zdaj pozná, ko se ga uči; — ljubite in gojite ta jezik, ki je vednega lika in goreče ljubezni visoko vreden; saj čislate same sebe čislaje jezik predrage svoje domovine.

O občinskih ali farnih knjižnicah.

Govoril v mariborski čitavnici pri besedi 17. aprila dr. J. Vošnjak.

Slavno društvo! Izvolil sem si za predmet svojega današnjega govora stvar, o kateri se je že večkrat v „Novicah“ pisalo in ktera je že tu pa tam po naši domovini v djansko življenje vpeljana in se povsod dobra in životna skazuje.

Vedno se govori o silni potrebi vsesplošne narodne omike; vsakdo spozná, da brez občne omike ni občnega blagostanja. Vsakdanja skušnja nam kaže žalostno resnico, da neomikani, pa skor še hujše na pol omikani ljudje so skoz in skoz materialisti, katerih misli ne sežejo čez okusno jéd in dobro pijačo. Taki ljudje ne poznajo višega od same svoje osebe, in ne le, da v svoji nemarni sebičnosti najmanjšega dela ne storijo za občni blagor, še tudi zasmehujejo vsacega, kdor se trudi in boruje za višje ideje.

Le omikan človek je zmožen, vse kar zná in ima, vse svoje vedenje in premoženje, in če je treba, tudi svoje življenje posvetiti ideji, za katero gorí. In kakor posamezen človek bo tudi le ta narod vsikdar pripravljen, vse darovati za blagor svoje domovine, ktereга

državljeni na najvišji stopnji omike stojijo. In tak narod, če tudi majhen, je nepremagljiv, dokler omika ne preskoči v prenapetost in mehkužnost.

To nam spričuje vsa zgodovina. Grki, le mala peščica, ustavljali so se navalu neštevilnih Perzijanov in zmagali so; samo tristo Špartancev stalo je pri termopilski soteski, pa teh tristo vsaki bil je Špartanec z dušo in telesom in je radosten žrtoval svoje življenje v brambo domovini proti napadu tisoč in tisoč Perzijanov. Ne eden ni béžal — padli so vsi za dom, za narod, ker so se zavedili svetega svojega posla. Omika in narodnost ste sestrí, ki se ne daste ločiti ena od druge; zakaj omika je le mogoča po edinem naravnem poti narodnega jezika, in bolj ko bo narod izobražen, tem gorkejša bode ljubil, častil in hranil svojo narodnost.

Pa kaj govorim o potrebi narodne omike? Saj ni nobenega med nami, da bi je živo ne občutil. Znané so tudi pota, po katerih se izobražujejo narodi.

Prva podlaga omiki so dobre národne šole. Da naše šole še niso tako osnovane, kakoršne bi imele biti, ta žalostna resnica je vsacemu znana. In še v te šole se otroci le neredno pošiljajo, in ko le malo odrastejo, morajo celó domá ostati in pomagati pri poljedelstvu. Ni čuda, da v kratkem času spet vse pozabijo, česar so se v šolah naučili, in da sčasoma še brati več ne znajo. In vendar so naši kmetje večidel ukaželjni in kaj radi kako mikavno ali podučno knjigo prebirajo. Pa razun kake stare molitvene ali zamazane šolske knjige ne najdeš lahko druge po kmečkih hišah. Ni tudi kmetu, kateri na samoti živi, zameriti, da si ne priskrbi dobrih knjig, ker za-nje še ne vé ne. Tudi je cena nekterih knjig precej visoka, da si jih ne more kupiti človek, ki ga od leta do leta večí davki pritiskajo. Kar pa posamnemu ni mogoče, to se lahko zgodi po združení moči cele občine ali fare. Kaj lahko se ustanoví in v vedno boljšem stanu zdržuje knjižnica po pripomoči vseh farmanov, in stroški, ki posamnega kmeta zadenejo, so res tako nizki, le kaci 30 nov. kr. na leto, če je le 50 udov, da jih lahko nosi.

Osnovale so se take knjižnice že tu pa tam po slovenski zemlji in povsod, kjer so, so se krepko vkoreninile in žlahni sad omike svojim društvenikom darujejo. Treba pa bi bilo, da bi vsaka županija ali fara imela svojo knjižnico in zanašamo se na naše domodne gospode duhovnike, da bodo to za duševni napredek našega naroda prevažno stvar v svoje roke vzeli in si prizadevali, po vseh farah taci knjižnice ustanoviti.

Naj še v kratkem povem načela, po katerih bi se ravnavalo pri teh knjižnicah. Pravila bi na pr. takele bile:

1. Udje prostovoljno pristopajo in plačujejo vsako leto po 30 kr. nov. dn.
2. Za to plačilo pa bi se izposojevale iz knjižnice po vrsti vse knjige, pa nikoli več kot ena naenkrat.
3. Izposojeno knjigo smejo obdržati najmanj 14 dni in najdalje dva mesca; čez dva mesca pa nikoli.
4. Za ta čas, ko knjigo domá imajo, jo morajo kolikor mogoče varovati, da se ne zamaže ali raztrga. Posebno oškodovanje ali celó zgubo kakošne knjige mora bravec v denarju povrniti.
5. Bravec knjige nikomur družemu ne sme izposojevati, ampak prebrano naj nazaj prinese, da jo tudi drugi bravci dobivajo.
6. Kdor do konca leta ne plača letnine, ne dobiva več knjig in odneha ud knjižničin biti.
7. Doneski in stroški se po vrsti zapišejo na svojem mestu v zapisniku in se po končanem letu seštejejo. Z gotovino pa se naročijo časniki in kupujejo knjige. Te se pa morajo poprej vezati, preden se izposodijo.

*) Naj bi to pismice bilo vsem materam našim svetinja, ktero si položé pred se tako, da jih vsaki dan opominja svetih dolžnosti njihovih!

To le bi bil načrt pravil take knjižnice. Po teh pravilih se že več let ravna pri tukajšnji farni knjižnici v slov. Bistrici, ktera prav dobro napreduje in blizo 70 udov šteje.

Naj mi ne zamerite, da tako obširno o tej stvari govorim, pa zdi se mi prevažna za napredek našega ljudstva in zato se mi je najpripravnejše zdelo, kaj v praktičnem izgledu pokazati, po katerem načelu, po katerem potu se kaj lahko dajo osnovati take knjižnice.

Se vé da bodo tudi zoper to naše prizadevanje rogovilili naši navadni protivniki in tudi v tej le vseobčnemu blagoru namenjeni pripravi zavohali Bog vé kako nevarno agitiranje. Pa naj se le upirajo; saj brez upora ni nobenega napredka, in ko bi ne bilo toliko hudih nasprotnikov narodnih idej, spal bi gotovo še marsikteri narod.

To so moje misli o občinskih knjižnicah; da bi se le skoro po vsem Slovenskem v djansko življenje vpeljale. In kakor so po večih mestih čitavnice glavne središča narodnega gibanja, bile bi te knjižnice male čitavnice, raztrošene po vsej deželi, segajoče v vsako družino, ognjišča narodnosti v vsaki vasi.

Osnovajmo, napravljajmo jih povsod, kjer se le dá, da bodo razširjale omiko med našim narodom, in prišel bode čas, če tudi takrat že nas vse črna zemlja krije, da tudi Slovenec se bode ponosno štel med druge dozdej srečnejše omikane narode.

Še nekaj o markanih pisemskih zavitkih.

Vsem, kateri več pisem pišejo, priporočal je neki gosp. dopisnik v 12. listu letošnjih „Novic“ markane pisemske zavitke.

Prav živo jih tudi mi vsem priporočamo, posebno njim, kateri so dalječ od pošt. Nemoremo pa si kaj, da ne bi častitim čitateljem „Novic“ ne razjasnili nekaj, kar je zelo potrebno. Med drugim piše gosp. dopisnik: „Če so robovi pisemskega zavitka po gori omenjeni lastnosti s klejem pomazani, se pismo tako trdno zapre, da ni moč do denarja priti v njem hranjenega; prav za prav pisma po tem tudi ni treba posebej pečatiti; varno je vsakega odpečatenja; popolnoma nemogoče je, do pisemskega zapopadka priti.“ — To moramo popraviti tako-le: Vsako pismo z denarjem — ako je tudi s klejem pomazano — moraš po postavi še s svojim pečatom na štirih voglih zapečatiti, v sredo se pritisne pa poštni pečat. Le samo takrat, kadar pisma ne odpošlješ z recepisom ali ga ne „rekomandiraš“, ali denarja v njem ne pošlješ, ni treba pisma posebej pečatiti, in markani zavitki so kaj dobri za take pisma. Markanih pisemskih zavitkov za denarne pisma bi pa mi ne svetovali. Popolnoma napak misel je, ako kdo meni, da bo od pisma manj plačal, ako je na zavitku marka prilepljena. Marka, ako je tudi za 15 kr. na zavitku, nima nič vrednosti, ter od pisma se mora vse eno plačati, kakor da bi bil zavitek brez marke, zakaj postave velijo, da se mora od takih pisem v gotovem denarji razun 15 krajc. prvotne poštnine (Grundporto) še do 50 milj od vsakih 5 milj 2 kr., čez 50 do 100 milj za vsakih 10 milj zopet 2 kr., čez 100 do 200 milj pa za vsakih 20 milj 2 kr. itd. plačati. — Od papirnatega denarja do 5 gold. se plača le polovica od 100 gold.

To se je nam zdelo potrebno omeniti, da se vé vsakdo nepotrebnih stroškov varovati. Sicer pa za navadne pisma brez denarja priporočamo še enkrat markane zavitke.

Gavekar.

Podučne stvari.

Besedica staršem.

(Konec.)

Pametna in v resnici dobra odreja nikakor ni tako težka, da se otroci le zgodaj pokorščine privadijo. Z ubogljivim otrokom storiš, kar ti je drago. Zato je treba pred vsem drugim, da se z otroci vedno enako ravna; ne pa da bi se otrokom zdaj vse dovolilo, zdaj pa zopet vse prepovedalo. Kaj napčno tedaj ravnaajo starši, ki otrokom svojim skoraj vse, dostikrat še celó najmanje stvari prepovedujejo, da revčki kmali več ne vedó, kaj da jim je pripuščeno, kaj pa ne.

Nekteri starši, opominovaje svoje otroke, razsajajo po hiši in vpijejo, da je joj. Gotovo ni to dobro; s tem učijo otroke, kako se morajo obnašati, kadar so razkačeni. Lahko se zapoveduje in svari, pa ni treba vpiti, da sosedje skup leté. Neusmiljeno kregajo ter pretepavajo nekatere matere svoje otroke zaradi najmanjših stvari, na priliko, ako so kako posodo ubili, se pomazali ali kaj tacega malega storili. Ako so pa otroci zares poredni ter se nespodobno ali pa še celó nesramno obnašajo, takrat jim žal besedice ne rekó; še smeja se jim, češ, „lej lej ga Tončka, kakošen fant je še!“ Da je res taka, moramo vsaki dan viditi. Kako se otroci s tem pačijo, mislimo si pač lahko. Otrokom se ne smé nikdar smejati, naj počenjajo kar koli. Ako daje mati otrokom potuho, jih mora oče uganjati. Slaba pa je taka odreja, kjer je oče le strašilo; ne da bi ga otroci ljubili, sovražijo ga, ter so še hujši samoglavci.

Napčno je, otroka prositi, da uboga, ali pa mu kaj obljubiti, da stori, kar se more tirjati od njega. Tak otrok jame pozneje gospodariti v hiši, da se mora vse uklanjati mu; ne uboga staršev, draži brate in sestre, nagaja poslom ter zahteva po vsi sili, da se tako dela, kakor on hoče. Je li čuda, ako hoče tak človek v starosti kralj biti celi vasi ter da bi vselej njegova veljala? Starši ugibljejo, kako more njihov Jožek tako neposajen biti; al pravega vzroka ne najdejo, ker ga ne iščejo v odreji, ampak se tolažijo s tem, da pravijo, napaka ta mu je prirojena. Pač prazne besede! Kal za dobro in slabo človeku ni prirojena, temveč prirejena.

Kaj napčna in škodljiva je navada, da se otroci strašijo, da so tihi in pri miru. Vsled tega se jih loti prazna vera, da verujejo vse svoje žive dni v strahove. Da taka babja vraža ni koristna človeku, temveč zelo škodljiva, ni mi treba dokazovati.

Že odrasli otroci (okoli desetega do dvanajstega leta) se smejo le redko kdaj s tepežem kaznovati, ker se lahko zgodí, da jim nič več za čast ni; ko je čast v človeku zamorjena, vse pridige so mu zastonj. Tak otrok ima pamet, da že razume, kaj je prav; ni mu treba s palico razlagati. Da je otroka sram, treba je najbolj skrbeti, kajti tacega se primejo opomini in lepi nauki veliko lože. Ako je v teh letih pri otroku še treba tepeža, znamenje je to, da je bila odreja malo prida; starši se s tem sami sebe bolj sramoté, kakor otroka. Dobro in lepo odgojenemu v tej starosti ni treba nikacega strahovanja; sama prijazna beseda je dosti; spridenega otroka pa ne stori kazni nikdar boljšega, ampak le trdovratnišega.

Te vrstice naj bodo staršem za poduk o odreji otrok v prvih letih. Naj pa nikar ne mislijo, da je s tem že vse povedano, le majhen načrt je; previdni starši bodo kmali spoznali, kaj jim je še napčnega opustiti pri odgojenju otrok. Da bi vendar slepe nekatere matere htele verjeti skušnji, ktera se je že toli-